

---

bhagavadgItA from Bharatamanjari of Kshemendra

भगवद्गीता भारतमञ्जर्या क्षेमेन्द्रविरचिता

Document Information

Text title : bhagavadgItA from Bharatamanjari of Kshemendra

File name : bhagavadgItABM.itx

Category : giitaa, kShemendra

Location : doc_giitaa

Author : Kshemendra

Description/comments : kAvyamALA 65. Bharatamanjari

Latest update : October 15, 2022

Send corrections to : Sanskrit@cheerful.com

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

October 15, 2022

sanskritdocuments.org

ભગવદ્ગીતા ભારતમંજર્યા ક્ષેમેન્દ્રવિરચિતા

૧

અથ પ્રથમોઽધ્યાયઃ ।

શ્ુણુ રાજન્હતાનન્તસામન્તઃ શન્તનોઃ સુતઃ ।
વિદધે પાણુપુત્રાણાં યથા વિજયસંશયમ્ ॥ ૬.૨૮ ॥

વજસૂચીમુખાખ્યાભ્યાં પ્યૂહાભ્યાં રાજકુઞ્જરૈઃ
મિથો વ્યૂદ્દેષ્વનીકેષુ ગાડ્ગેયેનાર્જુનેન ચ ॥ ૬.૨૯ ॥

તસ્મિન્ક્ષત્રક્ષયક્ષેત્રે સર્વક્ષત્રસમાગમે ।
દુર્યોધનેઽતિસંરબ્ધે પૃથુસૈન્યાભિમાનિનિ ॥ ૬.૩૦ ॥

ગાડ્ગેયશ્ડખનાદેન સમુદ્ભૂતે બલાર્ણવિ ।
શ્ડખશબ્દેન પાર્થાનાં પાઞ્ચજન્યાનુયાયિના ॥ ૬.૩૧ ॥

પૂરિતે ભુવનાભોગે દિક્ષુ વિરુદ્ધૈર્જિતાસ્વિવ ।
સર્વસેનાશ્રયઃ શ્રીમાન્વિજયોઽચ્યુતસારથિઃ ॥ ૬.૩૨ ॥

દદર્શ કુરુસેનાસુ ગુરુસમ્બન્ધિબાન્ધવાન્ ।
નિજપ્રતાપદહને સ તેષાં શલભાયિતમ્ ।
મત્વા જગાદ ગોવિન્દં વિષણ્ણઃ કરુણાનિધિઃ ॥ ૬.૩૩ ॥

અહો વત વિમૂઢાનાં રાજ્યલેશે સુખાય નઃ ।
કૃષ્ણા બન્ધુવધેઽપ્યસ્મિન્સસંરમ્ભોઽયમુદમઃ ॥ ૬.૩૪ ॥

અવતીર્ય સદાચારસ્તુતિક્રમ્યકુલસ્થિતિમ્ ।
કથં ગુરુવધપ્રાપ્યાં ભજેદસ્મદ્વિધન્ન શ્રિયમ્ ॥ ૬.૩૫ ॥

ઇત્યુક્ત્વા સાસ્નુનયનો બીભત્સુઃ કૃપયા રથે ।
કરાદુત્સૃજ્ય ગાણ્ડીવં નિષસાદ વિષાદવાન્ ॥ ૬.૩૬ ॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતાસુ પ્રથમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧ ॥

२

तं दृष्ट्वा शोकविवशं जगाद मधुसूदनः ।
 अकाण्डे धैर्यसारस्य डेयं कातरता तव ॥ ६.३७ ॥
 तरस्वी क्षत्रियो मानी प्राणैरपि यशःकथी ।
 निजं कुलस्थितिं पार्थ न धर्म्यां छातुमर्हसि ॥ ६.३८ ॥
 संयुक्तं वा वियुक्तं वा नित्यं देहेन देहिनम् ।
 विश्वमायाप्रपञ्चेऽस्मन्कोऽनुशोचति तत्त्वधीः ॥ ६.३९ ॥
 सुभाधवस्था देहस्य काले काले यथाविधाः ।
 देहिनोऽस्य तथा देहाः सतः सत्ताविवर्जिताः ॥ ६.४० ॥
 विषयेन्द्रियसंयोगान्क्षयिनो ऽर्षशोकदान् ।
 सद्यते यो विलुभात्मा निर्वाणं तस्य शाश्वतम् ॥ ६.४१ ॥
 अजस्य पुराणस्य देहिनोऽस्याविनाशिनः ।
 शूर्वापर्वापरिवृत्तितुल्येयं देहकल्पना ॥ ६.४२ ॥
 आदिमध्यावसानेषु व्यक्ताव्यक्तस्वरूपिणः ।
 सत एवास्य सततं न विरामः शरीरिणः ॥ ६.४३ ॥
 अयशस्यमतस्त्यक्त्वा सङ्क्षोभं विपुलाशयः ।
 जयाजयौ समं मत्वा विश स्वर्गोन्मुषो रणम् ॥ ६.४४ ॥
 आस्थाय यौगिकीं बुद्धिं कर्मबन्धविवर्जितः ।
 शुष्कवेदङ्कियाडीनं गुणातीतं पदं भुज ॥ ६.४५ ॥
 सर्ववेदेषु विदुषामेतदेव प्रयोजनम् ।
 जलाशयेषु पूर्णेषु यथा सलिलदारिणाम् ॥ ६.४६ ॥
 निःसङ्गः कुलसन्ध्यासी कुरु कर्म सद्योदितः ।
 परमेश्वरमेवाधि(?)वाणिज्यं हि क्लृप्तार्थिनाम् ॥ ६.४७ ॥
 यदा ते वीतमोहस्य बुद्धिर्यास्यति निर्वृतिम् ।
 कृती भविष्यसि तदा श्रुतेष्वर्थेष्वनादरः ॥ ६.४८ ॥
 एति ब्रुवाणः पार्थेन स्थितप्रज्ञस्य लक्षणम् ।
 पृष्टः समाधिसक्तस्य भगवानित्यभाषत ॥ ६.४९ ॥

ઈશ્વરાદપરો નાહમિતિ સ્વાનન્દનિર્ભરઃ ।
 નિરસ્તાખિલસદ્ગુલ્યઃ સ્થિતપ્રજ્ઞોડભિધીયતે ॥ ૬.૫૦ ॥

આસ્તે કૂર્મ ઇવાડ્ગાનિ કામાન્સંવૃત્યથઃ શ્રયમ્ ।
 વિષયાધ્યાનવિરહાત્સ્થિતધીર્ન સ નશ્યતિ ॥ ૬.૫૧ ॥

કષ્ટૈસ્તપોભિર્વિષયાઃ શુષ્યન્ત્યેવ રસં વિના ।
 અનાદરવિરક્તાનાં સદાપ્યધ્યાત્મદર્શિનામ્ ॥ ૬.૫૨ ॥

નિદ્રાર્ણુભૂતકાલેષુ પ્રબુદ્ધિસ્તિમિરેષુ યઃ ।
 સ મહાભ્યિરિવાક્ષોભ્યઃ સ્થિતિં બ્રાહ્મીં પ્રપદ્યતે ॥ ૬.૫૩ ॥

ઇતિ શ્રીગીતાસુ દ્વિતીયોડધ્યાયઃ ॥ ૨ ॥

3

શ્રુત્વૈતદર્જુનઃ કૃષ્ણામુવાચાકુલિતાશયઃ ।
 કથમેવં વદન્દીરે સમરેડસ્મિન્યુનક્ષિ મામ્ ॥ ૬.૫૪ ॥

કર્મણઃ શ્રેયસી બુદ્ધિરિત્યુક્ત્વાપિ સ્વયં વિભો ।
 કર્મ દુર્મતિયોગ્યં માં પ્રશંસસિ વિમોહયન્ ॥ ૬.૫૫ ॥

શ્રેયો વદેત્યુક્તવતિ શ્વેતાશ્ચે કેશવોડબ્રવીત્ ।
 નિષ્ઠા પ્રજ્ઞાનકર્મભ્યાં મયોક્તા સાડ્ગ્યયોગયોઃ ॥ ૬.૫૬ ॥

અનારમભાન્ન ચ ત્યાગાત્કર્મણો મુચ્યતે જનઃ ।
 શ્રોત્રાદયો બલાદસ્ય ધાવન્ત્યેવ સ્વકર્મસુ ॥ ૬.૫૭ ॥

સ્મરન્તિ મનસા સર્વં રુદ્ધકર્મેન્દ્રિયા અપિ ।
 મિથ્યાચારાનત્વસક્તાઃ(?)કર્મિણો નિયતાન્તરાઃ ॥ ૬.૫૮ ॥

શ્રેયો હ્યકર્મણઃ કર્મ ન યજ્ઞઃ કર્મણા વિના ।
 યજ્ઞશેષાશિનઃ પુણ્યદ્રુમાઃ કેવલભોગિનઃ ॥ ૬.૫૯ ॥

કર્મસ્થિતોડપિ નિઃસંજ્ઞો(સડ્ગો) યદા પ્રાપ્નોતિ માનવઃ ।
 આત્મારામદશાસ્તુષ્ટસ્તદા કાર્યાન્નિવર્તતે ॥ ૬.૬૦ ॥

કર્મણૈવ ગતાઃ સિદ્ધિં જનકપ્રમુખાઃ પુરા ।
 તન્મા કાર્યાન્નિવર્તસ્વ લોકસ્ત્વામનુવર્તતામ્ ॥ ૬.૬૧ ॥

ममापि कृतकृत्यस्य कर्मदं स्थितिरक्षिणः ।
 विनश्यत्यन्यथा लोको मत्प्रभाणविशृङ्खलः ॥ ६.६२ ॥
 पात्रं सर्वज्ञयोग्येषु नादरेषु पृथग्जनः ।
 तस्मान्नोत्साहयेदतान्यङ्गू-वेगगतानिव ॥ ६.६३ ॥
 युध्यस्व सर्वकर्माणि मयि सन्न्यस्य निर्वृतः ।
 तरन्ति हि तमो धोरं नित्यं मन्मतवर्तिनः ॥ ६.६४ ॥
 प्रकृतेरुच्यितं सर्वं स्वधर्मनिरतः कुरु ।
 रागद्वेषौ परित्यज्य प्रियाप्रियसमुद्भवौ ॥ ६.६५ ॥
 श्रुत्वैतदहर्जुनोऽवादीत्प्रेरितः केन पातकम् ।
 यरत्यनीश्वरः प्राणी भवाद्यिव वशीकृतः ॥ ६.६६ ॥
 एति पृष्टो लृषीकेशो जगाद जगतां पतिः ।
 रजोगुणसमुत्थेन लृषीकेशोऽदिद्यायिना ॥ ६.६७ ॥
 लोकसंसारशीलेन कामेन कोषबन्धुना ।
 अलङ्कारेण बलिना धोरेणानेन वैशिण ॥ ६.६८ ॥
 शेवालेनैव सखिलं रजसेवामलं नभः ।
 आवृतो मलिनोनात्मा मेघेनैवोदितो रविः ॥ ६.६९ ॥
 मनोबुद्धिसमायुक्तं स्थानमिन्द्रियपञ्जरम् ।
 यस्य तं दुःसहं शत्रुं कामरूपं विनाशय ॥ ६.७० ॥
 एति श्रीमद्भगवद्गीतासु तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

४

सूर्योष्णामः पुरा भक्तो योगोऽयं मनुना ततः ।
 य एव कालेनोत्सन्नस्तुभ्यमद्य मयोदितः ॥ ६.७१ ॥
 अनेकजन्मसाक्षी त्वं भक्तः सद्यरोऽपि मे ।
 न तत्स्मृतिपथं यातं किन्तु ते प्राक्तनं वपुः ॥ ६.७२ ॥
 अहं तु नित्यधरमस्य स्थितये गुप्तये सताम् ।
 युगे युगे भवाभ्येष विनाशाय दृरात्मनाम् ॥ ६.७३ ॥
 अकृतं धर्मकर्तारं कर्मैतन्नावृणोति माम् ।

ત્વમપ્યસક્તો નિષ્કામઃ કુરુ કર્મ કુલોચિતમ્ ॥ ૬.૭૪ ॥
 દુર્જોયઃ પ્રવિભાગસ્તુ કર્માકર્મવિકર્મણામ્ ।
 સ્વોચિતં કૃલહીનં ચ વિરુદ્ધં ચેતિ ભેદતઃ ॥ ૬.૭૫ ॥
 કર્મણઃ કૃલસન્ધ્યાસાદ્યોડનુપશ્યત્યકર્મતામ્ ।
 જાનાત્યકર્મણઃ પાપાત્કર્મ યશ્ચ સ બુદ્ધિમાન્ ॥ ૬.૭૬ ॥
 જ્ઞાનાગ્નિના દગ્ધકર્મા નિત્યાનન્દો નિરાશ્રયઃ ।
 નિરાશીર્નિરહક્રુારો યજ્ઞવા બ્રહ્મણિ લીયતે ॥ ૬.૭૭ ॥
 બ્રહ્માર્પણેન બ્રહ્મગ્નૌ હુત્વા બ્રહ્મમયં હવિઃ ।
 પ્રાણયજ્ઞરતો યાતિ બ્રહ્મ બ્રહ્મસમાધિના ॥ ૬.૭૮ ॥
 સંયમાગ્રાવિન્દ્રિયાણિ વિષયાનિન્દ્રિયાનલે ।
 તત્કર્માણ્યાત્મયોગાગ્નૌ હુત્વા યાન્તિ પરં ગતિમ્ ॥ ૬.૭૯ ॥
 યેડપિ દ્રવ્યતપોયોગસ્વાધ્યાયજ્ઞાનયાજ્ઞિનઃ ।
 પ્રાણાપાનાદિહ વિષો ધૃત્વા નાડીષુ ધારણમ્ ॥ ૬.૮૦ ॥
 સમર્પયન્તિ નિખિલં જ્ઞાનં વિગતકલ્મષાઃ ।
 તે પ્રયાન્તિ પરં ધામ યજ્ઞશિષ્ટામૃતાશિનઃ ॥ ૬.૮૧ ॥
 તદ્વિધાઃ પ્રણિપાતેન સેવિતા જ્ઞાનિનસ્ત્વયા ।
 અચત્તાત્વાં વિદ્યાસ્યન્તિ સ્વાત્મન્યખિલદર્શિનમ્ ॥ ૬.૮૨ ॥
 જ્ઞાનાગ્નિના દગ્ધપાપઃ પવિત્રેણ ભવિષ્યસિ ।
 કાલેન શ્રદ્ધધાનાનાં સ્વયં જ્ઞાનં પ્રસીદતિ ॥ ૬.૮૩ ॥
 નશ્યન્તિ સંશયજુષો મૂઢા ન ત્વસ્તસંશયાઃ ।
 જ્ઞાનિનઃ સંશયં ત્વસ્માત્સ્થિત્વોત્તિષ્ઠ વિભૂતયે ॥ ૬.૮૪ ॥
 ઇતિ શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતાસુ ચતુર્થોડધ્યાયઃ ॥ ૪ ॥

૫

નિશમ્ય તત્પુનઃ પાર્થઃ પપ્રચ્છ મધુસૂદનમ્ ।
 સન્ધ્યાસકર્મયોગાભ્યાં શ્રેયો બ્રૂહિ જનાર્દન ॥ ૬.૮૫ ॥
 ઇતિ પૃષ્ઠોડવદચ્છૌરિરુભાવેતૌ વિમુક્તયે ।
 કર્મયોગસ્તુ સન્ધ્યાસાદ્વિશિષ્ટ ઇતિ મે મતિઃ ॥ ૬.૮૬ ॥

शृण्वन्तोऽपि वदन्तोऽपि स्पृशन्तोऽपि स्वकर्मणि ।
 सक्ता अपि न सञ्जन्ति पङ्के रविकरा एव ॥ ६.८७ ॥
 तदेव विहितं किञ्चित्पुंसां सुकृतदुष्कृतम् ।
 अज्ञानपिहिते ज्ञाने किं त्वेषा कर्मवासना ॥ ६.८८ ॥
 ज्ञानेनोत्सारिता ज्ञानाः परां निष्ठांमुपागताः ।
 ब्राह्मणो वा शूपाके वा विबुधाः समदृष्टयः ॥ ६.८९ ॥
 बाह्ये सुप्ते विरक्तानां दुःखजन्मनि नश्वरे ।
 अन्तःसुप्पारामतया परं ज्योतिः प्रसीदति ॥ ६.९० ॥
 बहिः स्पर्शासमुत्सृज्य भ्रूमध्यनिहितेक्षणाः ।
 नासान्तरे समौ धृत्वा प्राणानामौ विमुक्तये ॥ ६.९१ ॥
 कामरागमदद्वेषभयक्रोधविवर्जितः ।
 अहन्ता ज्ञानतमसां शान्तिं विन्दत्यमत्सरः ॥ ६.९२ ॥
 एति श्रीमद्भगवद्गीतासु पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

६

क्रियावानकुलाकाङ्क्षी निजं कर्म करोति यः ।
 आरुरुक्षुदशातीतो योगारूढो विमत्सरः ॥ ६.९३ ॥
 कूटस्थो ज्ञानतृप्तश्च पश्यत्यात्मानमात्मना ।
 समासनः समाकारो निस्तरङ्ग एवोदधिः ॥ ६.९४ ॥
 ध्यानाग्रदर्शी शान्तात्मा मामुपैति समाधिना ।
 युक्ताडाराट्टियेष्टस्य नित्यं निष्कम्पयेतसः ॥ ६.९५ ॥
 आत्मलाभो भवत्येव त्यक्तकामस्य योगिनः ।
 मनः संयम्य पश्यन्ति स्रवत्येतद्यतो यतः ॥ ६.९६ ॥
 आत्मानं मां य सर्वत्र ममात्मनि तथाप्पिलम् ।
 मनसश्चाञ्जलस्यास्य वैराग्येणैव संयमः ॥ ६.९७ ॥
 तथाभ्यासेन बलिना वातस्येव प्रमाथिनः ।
 अेतदाकार्ण्यं कौन्तेयः पुनः पप्रच्छ केशवम् ॥ ६.९८ ॥

લોલત્વાન્મનસો દેવ યોગાદ્ભ્રષ્ટસ્ય કા ગતિઃ ।
 અર્જુનેતિ ભગવાન્પુનઃ પૃથોડભ્યભાષત ॥ ૬.૯૯ ॥
 યોગભ્રષ્ટોડપિ પુરુષઃ શુભકૃત્તુ ભવિષ્યતિ ।
 ચિરં ભુક્ત્વા સુખં દિવ્યં સ કલ્યાણપુરઃ સરઃ ॥ ૬.૧૦૦ ॥
 ભોગિનાં યોગિનાં વાપિ સમ્ભૂતો મહતાં કુલે ।
 પૂર્વાભ્યસ્તં પુનર્ધામાઝ્જન્મભિઃ પ્રતિપદ્યતે ।
 તપો જ્ઞાનાધિકં યોગં તસ્માદ્યોગી ભવાર્જુન ॥ ૬.૧૦૧ ॥
 ઇતિ શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતાસુ ષષ્ઠોઽધ્યાયઃ ॥ ૬ ॥

૭

મયિ ન્યસ્તમના નિત્યં ભક્ત્યા માં વેત્તિ માનવ ।
 અષ્ટમૂર્તિરહં સર્વ જીવભૂતશ્ચરાચરે ॥ ૬.૧૦૨ ॥
 ઉત્પત્તિસ્થિતિસંહારકારણં માં વિદુર્બુધાઃ ।
 સર્વે મત્પ્રાણિતા ભાવા મયિ સર્વ પ્રતિષ્ઠિતમ્ ॥ ૬.૧૦૩ ॥
 દેવીં માયાં દધાનં માં ન જાનાતિ વિમોહિતઃ ।
 યે તુ જાનન્તિ માં માયાં ભવન્તિ કૃતિનઃ સદા ॥ ૬.૧૦૪ ॥
 અર્થી જિજ્ઞાસુરાર્તાં વા જ્ઞાની વા માં પ્રપદ્યતે ।
 પ્રિયઃ પ્રિયસ્ય સતતં જ્ઞાનિનસ્ત્વસ્મિ ગોચરે ॥ ૬.૧૦૫ ॥
 અનન્યદેવતાભક્તાઃ શ્રદ્ધાવન્તો વિસંશયાઃ ।
 વાસુદેવઃ સર્વમિતિ યજન્તે માં મુમુક્ષવઃ ॥ ૬.૧૦૬ ॥
 તે બ્રહ્માધ્યાત્મકર્માખ્યં સાધિભૂતં વિદન્તિ મામ્ ।
 સાધિદૈવાધિયજ્ઞં ચ દેહવ્યુપરમેષ્વપિ ॥ ૬.૧૦૭ ॥
 ઇતિ શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતાસુ સપ્તમોઽધ્યાયઃ ॥ ૭ ॥

૮

અચ્યુતેનેત્યભિહિતે શકસૂનુરભાષત ।
 કિમેતદ્બ્રહ્મ ભગવન્નધિયજ્ઞઃ કિમુચ્યતે ॥ ૬.૧૦૮ ॥
 ઇતિ પૃથો લૃષીકેશો ભભાષે શ્વેતવાહનમ્ ।

अनश्वरं परब्रह्म भावोऽध्यात्मा तथात्मनः ॥ ६.१०८ ॥
 निःसङ्गो भवदुर्लभं नश्वरेष्वधिभूतता ।
 अधिदैवोऽडमेवात्र ऽध्यधियज्ञोऽध्यक्षं विभुः ॥ ६.११० ॥
 अन्तकाले स्मरन्तो मां प्रविशन्त्येव भाविताः ।
 पर्यन्ते भावतुल्या छि नृणां जन्मान्तरस्थितिः ॥ ६.१११ ॥
 कविं पुराणं शास्तारमणीयांसमणोरपि ।
 परस्तात्तमसो नित्यं ये स्मरन्ति रविप्रभम् ॥ ६.११२ ॥
 भूमध्ये विहितप्राणा ब्रह्मरन्प्रविभेदिनः ।
 ओमित्येकाक्षरं ब्रह्म जपन्तो यान्ति ते परम् ॥ ६.११३ ॥
 ब्रह्मादिभिर्भूतसर्गश्चकवत्परिवर्तते ।
 परं मां प्रतिपन्नास्ते न भवन्ति भवे पुनः ॥ ६.११४ ॥
 वैरञ्चेऽस्मिन्नखोरान्ते भवन्ति न भवन्ति य ।
 भूतान्येकस्तु भगवानव्यक्तो न विनश्यति ।
 तेजोमयमहः शुक्लो भोक्षायैवोत्तरायणम् ॥ ६.११५ ॥
 षति श्रीमद्भगवद्गीतास्वष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

८

राजगुह्यमिदं यान्यत्यवित्रं शृणु कृत्वणु ।
 अश्रद्धधानो नाप्नोति मां संसारवशीकृतः ॥ ६.११६ ॥
 सर्वकर्तरि भूतानि मयि सन्ति न तेष्वहम् ।
 लोकाः स्थिता न स्थिताश्च मयि व्योम्नीव वायवः ॥ ६.११७ ॥
 अधिष्ठितैषा प्रकृतिर्मया सूते यरायरम् ।
 असक्तं मां न जानन्ति मविनाभोघदर्शिनः ॥ ६.११८ ॥
 सर्वं सर्वगतं यज्ञं वेद्यं बीजं भवाभवम् ।
 विदन्ति मां सुकुतिनः सर्वकारणकारणम् ॥ ६.११९ ॥
 त्रयीधर्मशुषः स्वर्गभोगलाभक्षयाकुलाः ।
 न प्राप्नुवन्ति मां शुष्कङ्कियापाशवशीकृताः ॥ ६.१२० ॥
 भेदेकशरणा नित्यं कृतिनोऽनन्ययाजिनः ।

અપ્યન્યયોનિસમ્ભૂતાઃ સ્વયમાયાન્તિ યત્પદમ્ ॥ ૬.૧૨૧ ॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતાસુ નવમોઽધ્યાયઃ ॥ ૯ ॥

૧૦

ભૂયોઽપિ મે શૃણુ સખે પ્રીત્યા યત્પ્રતિબોધ્યસે ।

ન તત્વેનામરગણા મુનયો વા વિદન્તિ મામ્ ॥ ૬.૧૨૨ ॥

ચરાચરેઽસ્મિન્પ્રવરં યદ્યત્પશ્યસિ ભૂતિમત્ ।

તદહં સર્વભૂતાત્મા ન હિ કિઞ્ચિન્મયા વિના ॥ ૬.૧૨૩ ॥

અહં વિષ્ણુરહં સૂર્યશ્ચન્દ્રોઽહં મઘવાનહમ્ ।

શકુરોઽહં ધનેશશ્ચ વક્તિઃ સુરગુરુસ્તથા ।

અક્ષરોઽહમહં કાલો જયોઽહં ભૂતિરપ્યહમ્ ॥ ૬.૧૨૪ ॥

ઇતિ શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતાસુ દશમોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૦ ॥

૧૧

શ્રુત્વૈતદવદત્પાર્થો જાને ત્વાં સર્વમચ્યુત ।

કિન્તુ વિશ્વમયં રૂપં દ્રષ્ટુમિચ્છમિ તે વિભો ॥ ૬.૧૨૫ ॥

ઇત્યુક્તઃ પાણ્ડુપુત્રેણ ભગવાન્કૈટભાન્તકઃ ।

વિશ્વાવિષ્કારકલયા વિશ્વરૂપમદર્શયત્ । ૬.૧૨૬ ॥

તસ્થાનન્તશિરોનેત્રસહસ્રભુજશાલિનઃ ।

દેહે જગન્નિવાસસ્ય લીનં વિશ્વમદૃશ્યત ॥ ૬.૧૨૭ ॥

અતિસૂર્યાગ્નિમહસા તેજસા પૂરિતામ્બરમ્ ।

દૃષ્ટ્વા પુલકિતઃ પાર્થસ્તમુવાચ કૃતાઞ્જલિઃ ॥ ૬.૧૨૮ ॥

પશ્યામ્યુદગ્રગીર્વાણગ્રામવ્યામોરુવિગ્રહમ્ ।

ત્વાં યેન પૂરિતં સર્વમનવચ્છિન્નવર્ષ્મણા ॥ ૬.૧૨૯ ॥

બ્રહ્મરુદ્રમરુદ્રક્તિમુનીન્દ્રભુજગાકુલમ્ ।

દ્રષ્ટું તદેવ પર્યન્તરહિતં નોત્સહે વપુઃ ॥ ૬.૧૩૦ ॥

ભીષ્મદ્રોણમુખાન્વીરાન્પ્રવિષ્ટાન્વદનાનિ તે ।

દંષ્ટ્રોત્કટાનિ પશ્યામિ કાલસ્યેવ યુગક્ષયે ॥ ૬.૧૩૧ ॥

કો ભવાન્સર્વસંહારારૌદ્રેણ વપુષાસૂદનઃ ।
 અકાણ્ડે દઝ્ઘુમખિલાન્સ્વયં લોકાન્સમુદ્યતઃ ॥ ૬.૧૩૨ ॥
 ઇત્યુક્તવતિ કૌન્તેયે જગદ મધુસૂદનઃ ।
 અહં જગત્ક્ષયોત્ક્ષોપદીક્ષિતઃ ક્ષિતિપાન્તકઃ ॥ ૬.૧૩૩ ॥
 કુરુસેનાગ્રાગ્નીરાન્પૂર્વ વિનિહતાન્મયા ।
 હત્વા યશઃપ્રિયા જૃષ્ટમવાપ્નુહિ કુલોચિતમ્ ॥ ૬.૧૩૪ ॥
 તચ્છૃત્વા કાલિયારાતેર્વચઃ પાર્થઃ કૃતાઝ્જલિઃ ।
 ઉવાચ કમ્પિતમનાઃ પ્રણતો ગદ્ગદસ્વનઃ ॥ ૬.૧૩૫ ॥
 કીર્ત્યા જગન્તિ હૃષ્યન્તિ સ્તુતયા સિદ્ધચારણૈઃ ।
 દીપ્ત્યા દ્રવન્તિ રક્ષાંસિ સ્થાને તવ જનાર્દન ॥ ૬.૧૩૬ ॥
 નૌમિ ત્વાં જગદાવાસં વિશ્વરૂપમધોક્ષજમ્ ।
 અનન્તં શાશ્વતં ધામ સર્વાત્માનં પુનઃ પુનઃ ॥ ૬.૧૩૭ ॥
 ક્ષમ્યતાં તત્સુહૃદિતિ સ્વયં યત્પ્રણાતપ્રિયઃ ।
 ઉક્તોઽસિ કૃષ્ણ ગોવિન્દ યાદવેતિ પુરા મયા ॥ ૬.૧૩૮ ॥
 ઉગ્રં તદેવં ભગવન્દૃષ્ટ્વા રૂપમહં મહત્ ।
 ચક્રારૂઢમિવાશેષં પશ્યામિ નિખિલં જગત્ ॥ ૬.૧૩૯ ॥
 પ્રસીદ દર્શય વિભો વપુઃ સૌમ્યં તદેવ મે ।
 શાન્તિં મે યાતિ સહસા નાન્યતા વ્યથિતં મનઃ ॥ ૬.૧૪૦ ॥
 ઇતિ પ્રસાદિતઃ કૃષ્ણઃ પ્રણાતેન કિરીટિના ।
 અદર્શયન્નિજં રૂપં તદેવાથ ચતુર્ભુજમ્ ॥ ૬.૧૪૧ ॥
 દેવા અપિ ન પશ્યન્તિ મમેદં સર્વગં વપુઃ ।
 ઇત્યુક્ત્વાશ્ચાસયામાસ કૌન્તેયં કમલાઘવઃ ॥ ૬.૧૪૨ ॥
 ઇતિ શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતાસ્વેકાદશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૧ ॥

૧૨

અથાર્જુનોઽવદત્કૃષ્ણં યે ભક્તાસ્ત્વામુપાસતે ।
 અવ્યક્તમક્ષરં યે ચ તેષાં કેઽધિકયોગિનઃ ॥ ૬.૧૪૩ ॥

पार्थेनेति उरिः पृष्टो विडितानुग्रहोऽवदत् ।
 मद्भक्ताः श्रद्धयोपेताः सर्वथा योगिनोऽधिकाः ॥ ६.१४४ ॥
 क्लेशेनैव तु मत्प्राप्तिरव्यक्ताक्षरसेवनात् ।
 सूक्ष्मस्थूलगतिर्दुःखं तत्त्वज्ञैरप्यवाप्यते ॥ ६.१४५ ॥
 मद्भक्तास्त्वयिरादेव प्राप्नुवन्ति परं पदम् ।
 अतस्त्वं मन्मना नित्यमनन्यनिरतो भव ॥ ६.१४६ ॥
 वशे यद्वि न ते चित्तमभ्यासेन गृहाण तत् ।
 तत्राप्यशक्तो मत्कर्मा सततं श्रेयसे भव ॥ ६.१४७ ॥
 अथवा क्लेशत्रयासं कर्माणां कुरु मत्परः ।
 ज्ञानं हि परमाभ्यासाज्ज्ञानाद्द्वयानमिडोत्तमम् ॥ ६.१४८ ॥
 ध्यानाभ्य क्लेशत्रयासस्ततः शान्तिर्विशिष्यते ।
 अद्वेष्टा करुणासिन्धुः सुखदुःखसमः शमी ॥ ६.१४९ ॥
 उदासीनः शुचिर्दक्षः क्षमी भक्तः प्रियो मम ।
 एति श्रीमद्भगवद्गीतासु द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥

१३

शरीरं क्षेत्रमित्याहुः क्षेत्रज्ञं मां विदुर्बुधाः ।
 क्षेत्रं तत्सविकारं तु माया भूताद्वि य स्थितम् ॥ ६.१५० ॥
 शान्तानां दृष्टदोषाणां ज्ञानिनां न विमोहनम् ।
 मानदम्भमदकोधत्यागो गुरुनिषेवाणम् ॥ ६.१५१ ॥
 असक्तिर्नश्वरे नित्यं ज्ञानमज्ञानमन्यथा ।
 ज्ञेयं तु मन्मयं ब्रह्म शुद्धं सदसतोः परम् ॥ ६.१५२ ॥
 सर्वतः पाण्डिवदनं सर्वकारमनामयम् ।
 प्रकृतिः पुरुषश्चेति क्षेत्रक्षेत्रज्ञसङ्गमः ॥ ६.१५३ ॥
 प्रकृतिः करणो देतुर्भोक्ता तु पुरुषः स्मृतः ।
 ओकस्थानं पृथग्भावं भूतानां योऽनुपश्यति ॥ ६.१५४ ॥
 तत्सङ्गमाभ्य विस्तारं स याति ब्रह्म शाश्वतम् ।
 परमात्मा गुणातीतो नित्यत्वादयमव्ययः ।

भौतिकेऽपि स्थितः काये सर्वव्यापी न विच्यते ॥ ६.१५५ ॥

एति श्रीमद्भगवद्गीतासु त्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥

१४

सर्वज्ञानमिदं भूयः श्रूयतां सुरसेवितम् ।

यद्योगो ब्रह्मगर्भेऽस्मिन्सम्भवन्मूर्तिसम्भवः ॥ ६.१५६ ॥

सत्त्वाद्यस्तदुद्भूता विमान्येते गुणास्त्रयः ।

वैचित्र्यादनिशं येषां संसरन्ति शरीरिणः ॥ ६.१५७ ॥

सत्त्वं प्रकाशकं ज्ञेयं यदुत्थैः स्तम्भकं रजः ।

तमो ज्यावराणं मोडप्रमादाद्यस्य सम्भवः ॥ ६.१५८ ॥

सततं सङ्घरेणैषां न्यूनाधिक्यविभेदतः ।

गुणदोषाश्च दृश्यन्ते ते ते डिल शरीरिणाम् ॥ ६.१५९ ॥

मद्भक्ताः शान्तमनसो ज्ञानभुक्तिदशां श्रिताः ।

गुणैरेतैः परित्यक्ता भजन्ते सुप्रमक्षयम् ॥ ६.१६० ॥

एति श्रीमद्भगवद्गीतासु चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

१५

उर्ध्वमूलं भवाश्चत्थमाब्रह्मसदनोदितम् ।

लोकान्तरानेकशापं विचित्रविषयाङ्कुरम् ॥ ६.१६१ ॥

गुणकर्मप्रबुद्धानां शुभाशुभङ्गलोदयम् ।

स्वभावभूमाववृत्तं जनीते यः स वेदवित् । ६.१६२ ॥

तमसङ्गकुडारेण स्थित्वा यान्ति पदं मम ।

निरस्तमोहं वैमल्यादतिसूर्येन्दुपावकम् ॥ ६.१६३ ॥

यदंशो ज्ञानोकेऽस्मिन्ज्ञानश्चरति सर्वगः ।

वायुर्गन्धमिवादाय यो यातीन्द्रियवासनाः ॥ ६.१६४ ॥

तद्विधं गुणयुक्तानां सर्वावस्थासु निर्गुणम् ।

पश्यन्ति ज्ञानिनः सर्वजगतां ज्ञानं परम् ॥ ६.१६५ ॥

ભૂતસર્ગામિવાગત્ય અક્ષરોડહં સનાતનઃ ।
મન્મયા ધૃતિમન્તો માં ભજન્તે પુરુષોત્તમમ્ ॥ ૬.૧૬૬ ॥
ઇતિ શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતાસુ પચ્ચદશોડધ્યાયઃ ॥ ૧૫ ॥

૧૬

અભીઃ સત્ત્વં શુચિર્જાનં દમો દાનં તપઃ ક્રતુઃ ।
અહિંસાયા ગુણાશ્ચાન્યે જાયન્તે દિવ્યસમ્પદામ્ ॥ ૬.૧૬૭ ॥
દમ્ભમાનમદક્રોધપારુષ્યાજ્ઞાનયાપલૈઃ ।
આસુરી સૂચ્યતે સમ્પન્નોહસોકવિવર્ધિની ॥ ૬.૧૬૮ ॥
યુક્તોડપિ સતતં દિવ્યસમ્પદા મા શુચઃ સખે ।
આસુરં ભાવમાપન્ના ભજન્તે યોનિમાસુરીમ્ ॥ ૬.૧૬૯ ॥
સત્વાદિભિર્ગુણૈર્બદ્ધો જ્ઞાયતે ચેષ્ટિતૈર્જનઃ ।
મનોભોજનમાચારો ગુણતુલ્યો હિ દેહિનામ્ ॥ ૬.૧૭૦ ॥
ઇતિ શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતાસુ ષોડશોડધ્યાયઃ ॥ ૧૬ ॥

૧૭

આકર્ણ્યૈતદથોવાચ કૃલ્ગુનઃ પુનરચ્યુતમ્ ।
સન્ધ્યાસત્યાગયોસ્તત્ત્વં જ્ઞાતુમિચ્છામ્યહં વિભો ॥ ૬.૧૭૧ ॥
ઉક્તે પાણ્ડુસુતેનેતિ ભગવાનભ્યભાષત ।
કામ્યકર્મફલત્યાગં સન્ધ્યાસં સમ્પ્રચક્ષતે ॥ ૬.૧૭૨ ॥
સર્વકર્મફલત્યાગસ્ત્યાગ ઇત્યભિધીયતે ।
મ(સ)ત્કર્મ ન પરિત્યાજ્યં ત્યાજ્યં તુ વિધિગર્હિતમ્ ॥ ૬.૧૭૩ ॥
નિત્યકર્મપરિત્યાગો મોહાત્તામસ ઉચ્યતે ।
ક્લેશદુઃખભયાત્યાગો રાજસો નિષ્ફલઃ સ્મૃતઃ ।
કુર્વતામપ્યસક્તાનાં ત્યાગઃ સત્વોચિતો મતઃ ॥ ૬.૧૭૪ ॥
ઇતિ શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતાસુ સામદશોડધ્યાયઃ ॥ ૧૭ ॥

૧૮

કર્મ કર્તા ચ બુદ્ધિશ્ચ ત્રિવિધા ગુણભેદતઃ ।
ધૃતિઃ સુખં ચ ત્રૈગુણ્યાત્ત્રિવિધં દેહિનાં મતમ્ ॥ ૬.૧૭૫ ॥
યથોક્તસેવી નિઃસઙ્ગઃ કુરુ કર્મ નિજં સાખે ।
મદ્ભક્તો મત્સ્તુતિપરઃ પરં પદમવાપ્સ્યસિ ॥ ૬.૧૭૬ ॥
ઇદં ભક્તાય તે જ્ઞાનમુપદિષ્ટે મયા સ્વયમ્ ।
યઃ શ્રોષ્યતિ સંસારદુઃખાન્યતિતરિષ્યતિ ॥ ૬.૧૭૭ ॥
કચ્ચિન્મોહો વિનષ્ટસ્તે કચ્ચિદેતચ્છૃતં ત્વયા ।
કેશવેનેતિ કથિતે બભાષે શકનન્દનઃ ॥ ૬.૧૭૮ ॥
ભગવન્વીતમોહોડહં કચ્ચિથે તવ શાસનમ્ ।
ઉક્ત્વેતિ વીરો ગાણ્ડીવમાચકર્ષ રણોત્સુકઃ ॥ ૬.૧૭૯ ॥
ઇતિ શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતાસ્વષ્ટાદશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૮ ॥
ઇતિ ભારતમઞ્જર્યા ક્ષેમેન્દ્રવિરચિતા ભગવદ્ગીતા સમાપ્તા ।

---

bhagavadgItA from Bharatamanjari of Kshemendra
pdf was typeset on October 15, 2022

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

